

DIVE

– describe, interpret, value, enable

DIVE har utvecklats under ett mångårigt internationellt samarbete mellan forskare, praktiker och myndigheter. Det har varit en del av det så kallade Östersjösamarbetet. Riksantikvarieämbetet har deltagit aktivt i arbetet som bedrivits under ledning av Riksantikvaren i Norge.

Vad är DIVE?

DIVE är en kulturmiljöanalys för områden i landskap och i städer. Processen ska vara en kreativ, ifrågasättande, öppen och tvärsektoriell. Genom analysarbetet bearbetas och förmedlas kunskaper om kulturarvet som en gemensam resurs och underlag för utvecklingen av hållbara lokalsamhällen. I fyra målinriktade steg omvandlas passiv historisk information till praktiskt användbar kunskap om ett områdes utvecklingsmöjligheter.

När kan DIVE användas?

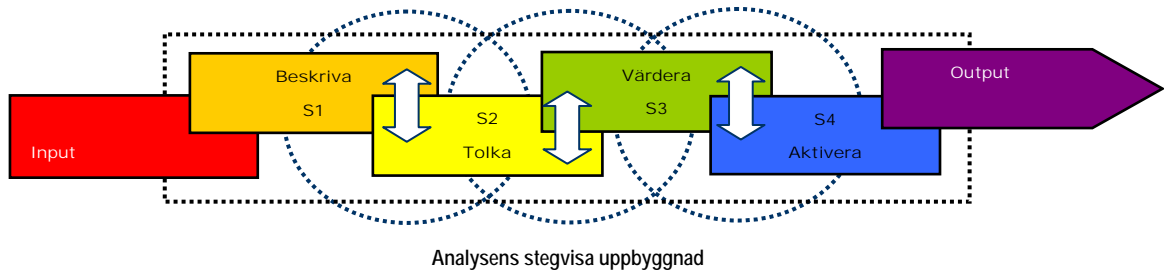
Analysen kan användas som kunskapsunderlag i förändringsprocesser på olika geografiska nivåer. Den kan också nyttjas som underlag för kulturminnes-, kulturmiljö- och landskapsförvaltning, planering för markanvändning och infrastruktur samt miljökonsekvensbeskrivningar för program, planer och projekt.

Vad är en DIVE-analys?

En DIVE-analys ska fungera både som ett planeringsunderlag och en kunskapsprocess. Den baseras på fyra grundläggande frågor som successivt ska besvaras:

- *Vad berättar dagens landskap och miljö om områdets ursprung, utveckling och karaktär?*
- *Varför har vissa element och karaktärsdrag haft speciell betydelse i samhället?*
- *Vilka delar och karaktärsdrag har speciellt värde, kan de utvecklas och var går gränserna för vad de tål?*
- *Hur kan områdets utpekade historiska karaktärsdrag och resurser förvaltas och utvecklas?*

De fyra stegen är delar i en kunskapskedja med beskrivande (S1), tolkande (S2), värderande (S3) och aktiverande (S4) steg. I ett förberedande steg (Input) bestäms mål, program och resurser och i ett sammanfattande steg (Output) samlas resultat och slutsatser. I praktiken kan man arbeta med stegen två och två (S1 och S2, S2 och S3, och S3 och S4).



Input

Mål: Utarbeta plan och program för arbetet

1. Utgångspunkt och målsättning
2. Innehåll och fokus
3. Förankring och resurser
4. Genomförande och samordning
5. Samarbete och samverkan med allmänheten
6. Kommunikation och tillgänglighet
7. Användning och arkivering

Steg 1

Mål: Belysa områdets historiska karaktär

Utgångspunkt: "Vad berättar dagens landskap och miljö om områdets ursprung, utveckling och karaktär?"

Arbetsuppgifter:

- A Samla information om områdets ursprung och utveckling
- B Systematisera den insamlade historiska informationen
- C Förmedla informationen om analysområdets historiska karaktär

Steg 2

Mål: Belysa analysområdets historiska betydelse

Utgångspunkt: Varför har vissa element och karaktärsdrag i området haft speciell betydelse i samhället?

Arbetsuppgifter:

- A Tolka områdets historiska kontext eller sammanhang
- B Undersök områdets historiska läsbarhet och tillstånd
- C Förmedla områdets historiska betydelse

Steg 3

Mål: *Belysa områdets kulturhistoriska värden och möjligheter*

Utgångspunkt: ”Vilka element och karaktärsdrag har speciellt värde, kan de utvecklas och var går gränserna för vad de tål?”

Arbetsuppgifter:

- A** Bedöm kulturarvets värde
- B** Undersök kulturarvets utvecklingspotential och sårbarhet
- C** Förmedla kulturarvets förändringskapacitet

Steg 4

Mål för arbetet: *Definiera handlingsutrymmet i området*

Utgångspunkt: *Hur kan områdets utpekade historiska karaktärsdrag och resurser förvaltas och utvecklas?*

Arbetsuppgifter:

- A** Definiera handlingsutrymmet
- B** Föreslå förvaltningsstrategier och principer
- C** Utarbeta råd och rekommendationer

Output

Mål: *Sammanfatta analysens innehåll, resultat och rekommendationer*

Arbetsuppgift:

Kort sammanfattning av analysen och de viktigaste slutsatserna som bidrag till planarbetet

Några nyckelord i DIVE

Samverkan och delaktighet: En DIVE-analys bör vara öppen för att säkra arbetets legitimitet och genomslagskraft.

Kommunikation och förmedling: För att en DIVE-analys ska få genomslag krävs effektiv kommunikation och förmedling t ex genom olika former av visualisering.

Historisk karaktär / karaktärsdrag: I DIVE-analysen är en viktig uppgift att beskriva vilka utvecklingsförhållanden i naturen och samhället som har präglat och format området.

Historisk kontext: I DIVE-analysen är kontexten dvs de natur- och kulturbetingade förhållanden som förklarar sammanhangen i tid och rum i landskapet och området av stor betydelse.

Historiskt rum och kunskapsbank: I DIVE-analysen betraktas analysområdet som ett *historiskt rum* eller kunskapsbank, där historien är lagrad i kronologiska skikt. Man dyker ner genom skikten och tar successivt fram information om utvecklingen. Informationen ska presenteras på ett lättbegripligt och intresseväckande sätt för att få många människor engagerade t ex i en tid & rum matris.

Tid & rum matris: I DIVE-analysen systematiseras informationen om det historiska rummet i en *tid & rum matris (tidsfönster)*. Matrisen kan användas som kunskapsreferens och diskussionsunderlag i samtliga analyskedan.

Tiden avsätts längs den vertikala axeln med nutiden överst och dåtidens skikt därunder. Framtiden kan läggas in om man behöver undersöka förhållandet mellan aktuella framtidsplaner och platsens nuvarande karaktär.

Rummet redovisas längs den horisontella axeln på olika geografisk nivåer för att ge olika perspektiv på områdets utveckling.

Teman kan vara utvecklingsperioder, näringsfång, fysiskt formande processer och händelser, kommunikationer, landskapets, bebyggelsens och industrins historia eller berättelser om livet på platsen.

Historisk betydelse: I DIVE-analysen grundas kulturarvets värden framför allt på områdets historiska betydelse.

Historisk läsbarhet: I DIVE-analysen är läsbarhet ett redskap. Med läsbarhet menas att historien kan ”avläsas” mer eller mindre väl i dagens landskap och i området.

Autenticitet och integritet: I DIVE uttrycker begreppen tillsammans med begreppet *historisk läsbarhet* i vilken grad miljöer, strukturer och detaljer i landskapet och området fungerar som bärare och förmedlare av områdets historiska karaktär och betydelse.

Kulturarvets värden: I DIVE-analysen används informationen från de två första stegen som grund för att bedöma hur områdets historiska karaktär och betydelse, läsbarhet, autenticitet och integritet samlat kan utnyttjas som argument för olika värden. Kulturarvets värden bedöms utifrån möjligheten att vara en *källa till kunskap* om den historiska utvecklingen, *ge upplevelser* av olika slag och bidra med betydande *bruksvärden* i samhället.

Kulturarvets utvecklingspotential: I DIVE-analysen står *kulturarvets utvecklingspotential* för visionen om hur de kulturhistoriska karaktärsdragen skulle kunna lyftas fram som en utvecklingsresurs oavsett begränsningar.

Kulturarvets sårbarhet / tålighetsgräns: I DIVE-analysen anges *sårbarhet* och *tålighetsgränsen* som punkter eller gränser då utpekade värden förändras, helt eller delvis.

Kulturarvets förändringskapacitet: I DIVE-analysen sammanfattas bedömningarna av kulturarvets värden, utvecklingspotential och sårbarhet/tålighetsgränser som analysområdets *förändringskapacitet*.

Handlingsutrymme: I DIVE-analysen beskrivs *handlingsutrymmet* möjligheterna och ramarna för förvaltning, bruk och utveckling av områdets kulturhistoriska resurser och värden.

Förvaltningsstrategier och principer: I DIVE-analysen ses tillvaratagande av kulturarvet som resurs i planering och stadsutveckling. Det kräver åtgärder och lösningar enligt olika förvaltningsstrategier och principer som t ex:

- Narrativt skydd som betonar områdets historiska läsbarhet och berättarförmåga
- Strukturellt skydd som betonar säkring och utveckling av viktiga historiska strukturer
- Anekdotiskt skydd som betonar bevarandet av enstaka objekts förmedlingsvärde
- Musealt skydd som betonar säkring av autentiska historiska kvaliteter
- Konsolidering och förstärkning av existerande och i sig ej skyddsvärda kvaliteter i planeringen
- Historisk rekonstruktion som ett led i en överordnad förvaltningsstrategi

Styrmedel och rekommendationer: DIVE-analysen ska utmynna i råd om vilka styrmedel och rekommendationer som på olika sätt kan säkerställa såväl helheten som delarna av kulturarvet. Styrmedel kan vara:

- Information som kunskapsförmedling och samarbete med lokala aktörer
- Juridiska styrmedel (Miljöbalken, Plan- och byggnadslagen, Kulturminneslagen, sektorslagar)

- Ekonomiska styrmedel (flera sektorer kan bidra till förvaltningen av kulturarvet)
- Bevarande- och förvaltningsprogram och planer (på överordnad och detaljerad nivå)
- Praktiska styrmedel (föreskrifter för skötsel, underhåll osv.)